

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทุกด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและอื่น ๆ และประเทศจะพัฒนาได้อย่างเจริญรวดเร็วก็ต้องอาศัยประชากรที่มีคุณภาพ แต่เดิมนั้นประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มโดยธรรมชาติสูง แต่ระยะหลังได้ลดลง กล่าวคือจากการสำรวจ การเปลี่ยนแปลงของประชากร พ.ศ.๒๕๐๗-๒๕๐๘ มีอัตราการเพิ่มโดยธรรมชาติของประชากรคิด เป็นร้อยละ ๒.๘ ถึง ๓.๓ ต่อปี^๑ จากการสำรวจ พ.ศ.๒๕๑๗-๒๕๑๘ ปรากฏว่าอัตราดังกล่าวลดลง เหลือเป็นเพียงร้อยละ ๒.๔ ถึง ๓.๐ ต่อปี^๒ ซึ่งการลดลงของอัตราการเพิ่มประชากรจะทำให้รัฐบาลมี โอกาสพัฒนาคุณภาพของประชากรมากขึ้น เพราะถ้าอัตราการเพิ่มประชากรสูงจะทำให้รัฐบาลต้อง ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อการพัฒนาคุณภาพของประชากรได้อย่างจำกัด

เนื่องจากคุณภาพของประชากรมีองค์ประกอบหลายประการทั้งลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่และที่สำคัญประการหนึ่งคือการศึกษา ถ้าบุคคลมีความรู้ มีความสามารถจะส่งผลให้บุคคล มีรายได้ดี มีเศรษฐกิจดีและมีความเป็นอยู่ดีและอาจจะทำให้มีโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมได้ และสิ่งที่จะทำให้บุคคลมีความรู้ มีความสามารถได้ก็มาจากการศึกษา การศึกษาจึงมีอิทธิพลโดยตรงต่อคุณภาพ ของชีวิต จะเห็นได้จากการที่ทุกสังคมพยายามเร่งรัดจัดการศึกษา และจากการที่คนย้ายถิ่นจากชนบท

^๑สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, รายงานการสำรวจการเปลี่ยนแปลง ของประชากร พ.ศ.๒๕๐๗-๒๕๐๘ (พระนคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๑๘), หน้า ๑๓.

^๒สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, รายงานการสำรวจการเปลี่ยนแปลง ของประชากร พ.ศ.๒๕๑๗-๒๕๑๘ (พระนคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๒๒), หน้า ๑๓.

เข้าสู่เมืองเพราะคนพยายามแสวงหาความรู้ความชำนาญเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตของตนเอง^๑ การศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นในสังคม เยาวชนควรมีประสบการณ์ในการพัฒนาความคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งรอบตัว เพราะอย่างน้อยต้องใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไปอีกนาน ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลมากมายจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น^๒ การศึกษามีสองลักษณะคือการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ หมายถึงการศึกษาด้วยตัวเองเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล และการศึกษาอย่างเป็นทางการ หมายถึงการศึกษาตามปกติที่เป็นอยู่คือรัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการทางด้านนโยบายและแผนการศึกษา

การที่บุคคลจะมีโอกาสได้รับการศึกษาหรือมีโอกาสที่จะศึกษาในระดับสูงขั้นนั้น องค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งคือบิดามารดา เพราะบิดามารดาจะเป็นผู้รับผิดชอบต่อการส่งเสริมเลี้ยงดูบุตร และสนับสนุนในการศึกษาของบุตร ดังนั้นจึงน่าสนใจที่จะศึกษาความมุ่งหวังของบิดามารดาที่มีต่อการศึกษาและอาชีพต่อบุตรว่าบิดามารดาจะมีความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาถึงระดับใด และมุ่งหวังให้บุตรมีอาชีพอะไรเพราะความมุ่งหวังของบิดามารดาที่มีต่อการศึกษาของบุตรนั้นนับว่าเป็นปัจจัยที่นับว่าสำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะสนับสนุนให้บุตรได้รับการศึกษาสูง ๆ หรือไม่ จากการวิจัยเรื่องการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคมในสหรัฐอเมริกา พบว่าบิดามารดาคาดหวังจะให้บุตรทำงานแทนที่จะเข้ามหาวิทยาลัย^๓ และ Kandel และ Lesser^๔ ยังได้ศึกษาแผนการศึกษาของวัยรุ่นในสหรัฐอเมริกาพบว่าความมุ่งหวังของบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการศึกษาและการประกอบอาชีพของบุตร และ

^๑ สุรัสวดี ศิลปอนันต์, "ผลของภาวะประชากรของประเทศไทยที่มีต่อการจัดบริการทางการศึกษา," ใน หนังสืออุเทศประชากรศึกษา (กรุงเทพมหานคร : มงคลการพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๓๐๗.

^๒ D.F. Swift, The Sociological of Education Introductory Analytical Projectives. (New York : H.W. Wilson Co., 1969), pp. 7-9.

^๓ A.H. Halsav, Jean Floual, and Arnold C. Anderson, Education, Economy and Society. (New York : The Free Press, 1969), p.228.

^๔ Denise B. Kandel, and Gerald S. Lesser, "Parental and Peer Influences on Education Plans of Adolescence," American Sociological Review 34 (April 1969) : 212-222.

ยังมีอิทธิพลมากกว่ากลุ่มเพื่อนมากกว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจด้วย

ในสังคมของไทยนั้นส่วนมากแล้วการศึกษาจะได้รับความสนับสนุนจากบิดามารดา ซึ่งในการศึกษาระดับประถมนั้นเป็นการศึกษาภาคบังคับทุกคนต้องเรียน และในการศึกษาระดับมัธยมศึกษานั้นก็ได้รับความนิยมมาก ส่วนการศึกษาที่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา นั้นทุกคนมีโอกาสศึกษาต่อจนจบ จึงน่าจะสนใจที่จะศึกษาว่า เมื่อบุตรกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาแล้ว บิดามารดาจะมีความมุ่งหวังในการศึกษาและอาชีพของบุตรต่อไปอย่างไร

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงศึกษาความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาและอาชีพของบุตรโดยจะเปรียบเทียบระหว่างบิดาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กับบิดาของนักเรียนโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยว่าจะมีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร และจะมีปัจจัยอะไรมาเกี่ยวข้องบ้าง เหตุผลที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนสองสังกัดนี้เนื่องจากโรงเรียนสองสังกัดนี้มีวัตถุประสงค์และแนวทางในการจัดการศึกษาแตกต่างกัน กล่าวคือโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเป็นโรงเรียนที่อยู่ภายใต้กฎ ข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษาแก่กุลบุตร กุลธิดา และให้การอบรมจรรยาบรรณแก่นักเรียนควบคู่ไปกับการให้วิชาความรู้ ส่วนโรงเรียนสาธิตนั้น ส่วนมากจะมีวัตถุประสงค์สำคัญอยู่ที่ประการคือ

๑. เป็นแหล่งทดลองการสอนของนิสิตที่ศึกษาทางด้านการศึกษา
๒. เป็นแหล่งทดลอง ค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอน และหลักวิชาการสมัยใหม่
๓. เป็นแหล่งทดลองที่จะศึกษาการพัฒนาการของเด็ก
๔. เป็นแหล่งศึกษาของกุลบุตร กุลธิดา

เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของโรงเรียนทั้งสองสังกัดแล้ว ปรากฏว่ามีจุดมุ่งหมายในการจัดตั้งที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้นการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้งสองสังกัดจึงมีบางส่วนที่แตกต่างกัน การที่บิดามารดาจะส่งบุตรเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนสังกัดใดน่าจะคำนึงถึงความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้งสองสังกัด ดังนั้นความมุ่งหมายของบิดามารดาที่มีต่อการศึกษาและอาชีพของบุตรในโรงเรียนทั้งสองสังกัดน่าจะแตกต่างกันด้วย และในการศึกษานี้ก็ต้องการศึกษาว่า บิดาของนักเรียนทั้งสองสังกัดโรงเรียนมีความมุ่งหมายในการศึกษาและอาชีพต่อบุตรแตกต่างกันหรือไม่เพียงไร

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาและอาชีพของบุตรทั้งของประเทศไทยและในต่างประเทศ พบว่าส่วนใหญ่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมุ่งหวังของบิดามารดาที่มีต่อการศึกษาของบุตรหรือความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่ออาชีพของบุตรซึ่งพอจะจำแนกพิจารณาตามลักษณะปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ดังต่อไปนี้

ก. ปัจจัยทางประชากร

๑. อายุของบิดาที่มีอิทธิพลต่อความมุ่งหวังในการศึกษาและอาชีพของบุตร อายุของบิดาจากการศึกษาความมุ่งหวังของบิดามารดาในเขตชนบทไทยที่เกี่ยวกับการศึกษาของบุตร โดย นภดล คุ้มประวดี^๑ พบว่าส่วนใหญ่ของบิดามารดาที่มีอายุระหว่าง ๓๐-๓๕ จะมีความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาสูง ๆ ขึ้นไป คือมีความมุ่งหวังต่อการศึกษามากกว่าบิดามารดาที่มีอายุต่ำกว่า ๓๐ ปี และสูงกว่าบิดามารดาที่มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไปด้วย และจากการศึกษาของ พรณี เปรมัชเรียร^๒ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุสูงมากต้องการให้บุตรของตนมีอาชีพใช้แรงงาน เช่น เป็น เกษตรกร กรรมกร สูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อย ซึ่งพวกรุ่นนี้ต้องการให้บุตรของตนมีอาชีพรับราชการ และกลุ่มบิดามารดาที่มีอายุน้อยนี้ยังตอบว่าไม่ต้องการให้บุตรของตนเป็นเกษตรกร และจากการศึกษาของ เลิศพร ภาวะสกุล^๓ ที่ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบคุณค่าในการศึกษา

^๑นภดล คุ้มประวดี, "ความมุ่งหวังของบิดามารดาในเขตชนบทไทยเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร" (วิทยานิพนธ์ปริญตตามหาบัณฑิต แผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗), หน้า ๒๐-๒๕.

^๒พรณี เปรมัชเรียร, "ความนิยมของหัวหน้าครัวเรือนชายชาวชนบทไทยในเรื่องการประกอบอาชีพคนหนุ่มสาว" (วิทยานิพนธ์ปริญตตามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗), หน้า ๘๓-๘๗.

^๓เลิศพร ภาวะสกุล, "การเปรียบเทียบในการศึกษาและคุณค่าในการศึกษาการเลือกอาชีพระหว่างประชากรชาวพุทธและคาทอลิก" (วิทยานิพนธ์ปริญตตามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗), หน้า ๕๑-๖๕.

และคุณค่าในการเลือกอาชีพระหว่างประชาชนชาวพุทธและคาทอลิกพบว่าบิดามารดาที่มีอายุมาก ๆ คืออายุอยู่ในช่วง ๔๑-๕๐ ปี มีความมุ่งหวังให้บุตรของตนทำงานที่เป็นวิชาชีพหรือวิชาการมากกว่าใช้แรงงาน และมีความมุ่งหวังต่อการศึกษาของบุตรตนจบชั้นมัธยมศึกษา

๒. สถานภาพการย้ายถิ่นของบิดาที่มีอิทธิพลต่อความมุ่งหวังในการศึกษาและอาชีพของบุตร จากการศึกษาของ Teksa^๑ พบว่าระดับการศึกษาของประชากรนั้น นับว่าเป็นสาเหตุที่เป็นแรงผลักดันให้ประชากรเกิดการย้ายถิ่นกันมากกล่าวคือจำนวนผู้ย้ายถิ่นทั้งหมดจะเป็นผู้ได้รับการศึกษาสูงถึงสอง เท่าของจำนวนหัวเฉลี่ยของผู้ที่ไม่ได้ย้ายถิ่นทั่วประเทศ และยังพบอีกว่าผู้ย้ายถิ่นที่มีระดับการศึกษาสูงนั้นจะมีระดับฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคมสูงค้ำยจากการศึกษาของ Fasick^๒ ซึ่งได้ทำการศึกษาระดับการศึกษาของบุตรจากผู้ประกอบการ เกษตรในสหรัฐอเมริกา กลับพบผลตรงกันข้ามว่าบุตรของครอบครัว เกษตรที่มีการย้ายถิ่นบ่อยครั้ง ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำและล่าช้ากว่าบุตรของเกษตรกรที่ไม่ได้ย้ายถิ่น ทั้งนี้เพราะมีปัจจัยที่สำคัญคือ ผู้ใหญ่ต้องการใช้แรงงานจากเด็กในการย้ายถิ่นบ่อย ๆ เพื่อหาที่ทำกิน ทำให้เด็กต้องพึ่งตนเองมาก ไม่มีเวลาเรียนและการย้ายถิ่นบ่อย ๆ เป็นอุปสรรคในการหาที่เรียน และ Fasick ยังสรุปว่า การใช้แรงงานจากประชากรวัยรุ่นถือเป็นส่วนประกอบสำคัญในระบบเศรษฐกิจการเกษตรของสหรัฐอเมริกา ดังนั้นจึงเป็นผลให้ผู้ที่ดำเนินอาชีพในด้านเกษตรกรรมมีระดับการศึกษาต่ำไปโดยปริยาย Scudder และ Anderson^๓ พบว่าบุตรที่ย้ายถิ่นมีจำนวนร้อยละของการมีอาชีพสูงกว่าบิดามารดามากกว่าบุตรที่อยู่ในถิ่นเดียวกับบิดาและในจำนวนบุตรที่อยู่ในถิ่นเดียวกับบิดา มีการเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่าเลื่อนชั้น

^๑K. Teksa, "On The International Migration of Jamaica's Population," Sydney Conference, Contributed Paper (July 1967) : pp. 647-648.

^๒Frank A. Fasick, "Education Retardation Among Children of Migration Agricultural Workers," Rural Sociology 32 (December 1967) : 1-2.

^๓Richard Scudder and Arnold C. Anderson, "Migration and Vertical Occupational Mobility," American Sociological Review 32 (March 1967) : 331.

เมื่อเปรียบเทียบกับบิดาและเช่นเดียวกับบุตรที่ย้ายถิ่นมีการเลื่อนฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจขึ้นมากกว่าเลื่อนลง เมื่อเปรียบเทียบกับบิดา ร้อยละ ๒๐ ของบุตรที่อยู่เดียวกับบิดามีฐานะสูงกว่าบิดาและร้อยละ ๓๗ มีฐานะต่ำกว่า ส่วนบุตรที่ย้ายถิ่นมีร้อยละ ๓๕ มีฐานะสูงกว่าบิดา และที่ย้ายถิ่นร้อยละ ๒๙ ที่มีฐานะต่ำกว่าบิดา ส่วนบุตรที่ไม่ย้ายถิ่นอยู่ถิ่นเดียวกับบิดา มีอาชีพทางวิชาชีพ บุตรจะมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก แต่ถ้าบิดามีอาชีพที่ต้องใช้กำลังกาย ถ้าบุตรไม่มีการย้ายถิ่นบุตรมักจะมีฐานะต่ำกว่าบิดา ส่วนบุตรที่ย้ายถิ่นไปกลับมีฐานะสูงกว่าบิดาที่มีอาชีพเดียวกันนี้ การที่บุตรมีระดับฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจสูงขึ้นไปนั้น สืบเนื่องมาจากการประกอบอาชีพ และยังมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอีกด้วย

ส่วนผลงานวิจัยของประเทศไทยนั้น พบว่าลักษณะการย้ายถิ่นภายในที่สำคัญที่สุดในปัจจุบันคือการย้ายถิ่นจากชนบทไปยังเมือง เช่นการเดินทางเข้าสู่กรุงเทพมหานคร เป็นต้น เนื่องมาจากปัจจัยหลายปัจจัย และปัจจัยที่สำคัญที่สุดได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานครนั้นย่อมเป็นโอกาสที่ผู้ย้ายถิ่นจะพบกับสิ่งใหม่ ๆ ทั้งในด้านวิชาการและสภาพของสังคม

จากการศึกษาถึงสาเหตุการละทิ้งอาชีพกสิกรรมของบุคคลบางหมู่ที่เข้ามาทำงานทำในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ของบุญถิ่น แก้วคำ^๑ พบว่า แรงดึงดูดจากเมืองหลวงและเสียงสนับสนุนจากพวกเดียวกันที่เข้ามาทำงานอยู่ก่อนแล้ว อิทธิพลจากการอ่านหนังสือพิมพ์ จากภาพยนตร์ เมื่อได้เข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานครแล้ว จะมีสภาพชีวิตดีขึ้น มีรายได้สุทธิต่อเดือน เหลือมากพอใช้จ่ายเก็บออม และมีรายได้เหลือพอส่งเสียให้บุตรได้เรียนหนังสือ จากการศึกษาเรื่องปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของประชากรในชนบทของเพ็ญพร อีระสวัสดิ์^๒ พบว่าการศึกษายังเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดและการย้ายถิ่นของประชากรโดยทั่วไป มีผลสืบเนื่องมาจากความต้องการที่จะยกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมให้สูงขึ้น และการที่ประชากรจะสามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมให้สูงได้นั้นอยู่ที่ระดับการศึกษาของประชากร

^๑บุญถิ่น แก้วคำ, "สาเหตุการละทิ้งอาชีพกสิกรรมของบุคคลบางหมู่" (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต แผนกวิชาเกษตรกรรมและสัตวบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๐๓), หน้า ๕๗.

^๒เพ็ญพร อีระสวัสดิ์, "ปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นฐานของประชากรในชนบทของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓), หน้า ๖๖.

ข. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

๑. รายได้ของบิดาที่มีอิทธิพลต่อความมุ่งหวังของบิดาในการศึกษาและอาชีพของบุตร
 จากการศึกษาของ Fantini และ Weinstein^๑ ได้ศึกษาพบว่า บิดามารดาที่มีรายได้และอาชีพต่ำ
 จะมีความมุ่งหวังต่อการศึกษาและอาชีพของบุตรตนต่ำด้วย/ เพราะคิดว่าไม่สามารถส่งเสียให้เรียนได้
 ส่วนบิดามารดาที่มีรายได้สูง ๆ มักมีความมุ่งหวังต่อการศึกษาบุตรตนสูงและมุ่งหวังให้อาชีพของบุตรตน
 เป็นแพทย์ วิศวกร นายความ นักปกครอง และจากการศึกษาของ มนู วัลยะเพ็ชร^๒ ที่ได้ศึกษา
 เกี่ยวกับสถานะความเป็นอยู่ของประชากรในบริเวณบางส่วนของเขตสุขาภิบาลบางกะปิ และบริเวณ
 ใกล้เคียงจำนวน ๑,๓๔๑ ครอบครัว มีอยู่ ๒๖๔ ครอบครัวที่ผู้ปกครองตอบว่าไม่มีความมุ่งหวังให้
 ลูกเรียนสูง ๆ ได้ เพราะฐานะการเงินและรายได้ไม่ดีพอและในรายงานการสำรวจวิจัยทางสังคมสงเคราะห์
 บริเวณแหล่งเสื่อมโทรมท่าเรือคลองเตย พบว่าผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในแหล่งนี้มีความมุ่งหวังต่อการศึกษา
 ของบุตรตนต่ำ พวกนี้ส่วนมากมีอาชีพเป็นกรรมกร ข้าง หาบเร่ จึงมีรายได้ต่ำ และคิดว่าไม่
 สามารถส่งเสียให้บุตรตนเรียนสูง ๆ ได้^๓ และจากการศึกษาของชูเพ็ญศรี วงศ์พุทธา^๔ ก็พบว่า
 รายได้ของบิดามารดาที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาและอาชีพของบุตรด้วย

^๑Mario D. Fantini and Genald Weinstein, The Disadvantaged. (New York : Wiley Interscience, 1972), p. 13.

^๒มนู วัลยะเพ็ชร, สถานภาพความเป็นอยู่ของประชากรในบริเวณบางส่วนของ เขตสุขาภิบาลบางกะปิ และบริเวณใกล้เคียง (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๗), หน้า ๒๔-๓๐.

^๓ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ บริเวณแหล่งเสื่อมโทรมท่าเรือคลองเตย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๕), หน้า ๑๐.

^๔ชูเพ็ญศรี วงศ์พุทธา, "ปัจจัยที่ทำให้เด็กวัยรุ่นไทยในชนบทเลือกทำงานหรือศึกษาต่อภายหลังการศึกษาภาคบังคับ" (วิทยานิพนธ์ปริณายกมหาบัณฑิต แผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓), หน้า ๓๓-๓๔.

๒. อาชีพของบิดาที่มีอิทธิพลต่อความมุ่งหวังในการศึกษาและอาชีพของบุตร บุตรที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพแตกต่างกันย่อมมีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน จากการศึกษานี้ของ Tomasson พบว่า ครอบครัวที่สามารถยกระดับฐานะทางสังคมได้ดั้น ขึ้นอยู่กับอาชีพของแต่ละครอบครัว และอาชีพของบิดามารดาก็มีความสำคัญต่อความก้าวหน้าของบุตรในอนาคตด้วย และจากผลงานวิจัยของ Lipset และ Bendix^๒ พบว่าอาชีพของบิดามารดามีความสำคัญต่อการเลื่อนฐานะทางสังคมของบุตร โอกาสที่บุตรจะเลื่อนฐานะได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความต้องการที่จะส่งเสริมบุตรจากบิดาในแต่ละอาชีพ/จากการศึกษาของ Martin กับ Halsey^๓ ถึงความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาของผู้ปกครองที่มีความรู้ระดับประถมศึกษาในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองฮาดฟอร์ดไชร์ สหราชอาณาจักรแล้ว พบว่าผู้ที่มีความต้องการให้บุตรของตนได้รับการศึกษาจนจบชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปได้แก่ กลุ่มบิดามารดาในอาชีพผู้บริหารชั้นสูงร้อยละ ๗๐ กลุ่มบิดาที่ปฏิบัติงานในวิชาชีพร้อยละ ๓๘.๗ และกลุ่มบิดาที่มีอาชีพปฏิบัติงานไร้ฝีมือร้อยละ ๓๕ ไม่มีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา และสรุปว่ากลุ่มบิดามารดาอาชีพปฏิบัติงานไร้ฝีมือมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาต่ำกว่ากลุ่มบิดามารดาที่มีอาชีพอื่นทั้งหมด และ Glass กับ Hall^๔ ก็ได้ศึกษาถึงการเลื่อนชั้นทางสังคมของอังกฤษ ก็พบผลเช่นเดียวกันว่าอาชีพของบิดามีความสำคัญต่อความมุ่งหวังต่อการศึกษาของบุตร/และ Hyman^๕ ก็ได้ศึกษาถึงชนชั้น สถานภาพ และกำลังในอเมริกา

^๑Richard F. Tomasson, "Social Mobility and Family Size in Two High Status Population," Eugenics Quarterly XIII (November 1966) : 199.

^๒Seymour Martin Lipset and Reinhard Bendix, Social Mobility in Industrial Society. (Los Angeles : A University of California Press, 1960), p. 184.

^๓F.M. Martin and A.H. Halsey, Education, Economy and Society. (New York : The Free Press, 1969), pp.180-182.

^๔D.V.Glass and Jr. Hall, Social Mobility in Britain. (London : Kegen Paul L. Ltd., 1969), pp.181-182.

^๕Herbert H. Hyman, "The Value Systems of Different Classes, from Reinhard Bendix and Seymour Martin Lipset," in Class Status and Power. (New York : The Free Press, 1966) p.488.

ก็พบว่า ในบรรดาผู้ที่ต้องการให้บุตรของตนเรียนถึงชั้นมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย ประกอบด้วยผู้มีอาชีพในจำพวกวิชาชีพร้อยละ ๗๔ เป็นนักธุรกิจร้อยละ ๔๗ และลูกจ้างที่ไม่ได้ทำงานฟาร์มร้อยละ ๓๕ และจากการศึกษาของ Clarke และ Odin^๑ ได้ศึกษาประเทศต่าง ๆ ทางตะวันตก พบว่ามีบุตรจำนวนน้อยที่มีอาชีพเช่นบิดามารดาส่วนใหญ่จะกระจัดกระจายไปสู่อาชีพอื่น นอกจากนี้

✓ Sorokin^๒ ได้ศึกษาในอินเดียพบว่า การสืบสกุลทางอาชีพจากบรรพบุรุษเป็นไปอย่างเข้มงวดตามประเพณีและศาสนาซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญของบุตรที่ต้องประกอบอาชีพเช่นเดียวกับบิดามารดาจากการศึกษาเกี่ยวกับอาชีพของคนไทยพบว่าอาชีพของคนไทยมีลักษณะสืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษ

✓ Jacob^๓ จำแนกอาชีพของคนไทยไว้ ๕ ประเภท คือ ขวานา ข้าราชการ ทหาร พวกช่างฝีมือ พวกพ่อค้าและนักธุรกิจ ซึ่ง Jacob เน้นว่าการประกอบอาชีพของคนไทยได้รับอิทธิพลจากประเพณีและการสืบทอดทางอาชีพสืบทอดกันมาทางบรรพบุรุษ

ในเรื่องเกี่ยวกับความนิยมในอาชีพรับราชการ จากการศึกษาของศูนย์วิจัยและพัฒนาการทหารระหว่าง ไทยและสหรัฐอเมริกา พบว่าชาวชนบททางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ราชการไว้สูงมากและเชื่อว่าผู้มีการศึกษาสูงมีความสามารถที่จะเป็นข้าราชการ ซึ่งเป็นที่ยกย่องนับถือของชาวบ้านได้ จากผลของการวิจัยดังกล่าวนี้ต่างกับที่มีผู้ได้ศึกษาไว้คือ

* ลำดวน ภวัตธานนท์^๔ ที่วิจัยพบว่าคนชนบทไม่นิยมให้บุตรหลานของตนไปทำอาชีพอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกรรม

^๑ Edwin Clarke and J. McKean Cattell A. Odin, Class Structure in Europe. (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1965), p.104.

✓ ^๒ Pitirim A. Sorokin, Social and Cultural Mobility. (New York : Free Press, 1959), p.418.

✓ ^๓ Norman Jacob, Modernization Without Development, Thailand as an Asian Case Study. (New York : Praeger Publisher, 1971), p.79.

^๔ สมชัย รักริฉัตร, ความเป็นผู้นำในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (พรรณคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๒๒.

^๕ ลำดวน ภวัตธานนท์, "ฐานะความเป็นอยู่ของชาวชนบทไทย," วารสารสังคมศาสตร์ ๘(กรกฎาคม ๒๕๑๔) : ๑๕๘.

และจากรายงานการวิจัยของกรมสามัญศึกษา^๑ ถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กนักเรียนประจำบาลจังหวัดกาญจนบุรีไม่ได้เข้าสอบไล่พบว่าอาชีพผู้ปกครองมีส่วนเกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก เพราะว่าเป็นชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา และรับจ้างทำงานแบ็กเตล็ด ซึ่งการประกอบอาชีพเหล่านี้จะมีผลกระทบต่อการศึกษาของบุตรในเรื่องใช้แรงงานเด็กทั้งในทางตรงและทางอ้อม จึงทำให้เด็กมีเวลาน้อยไม่สามารถไปสอบได้ และจากการศึกษาของ จุมพล หนีมพานิช^๒ ก็พบว่าบิดาที่มีอาชีพพ่อค้า, นักธุรกิจ มีความมุ่งหวังให้บุตรของตนเรียนถึง ม.ศ.๕ และมุ่งเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาร้อยละ ๒๒.๒/ของจำนวนบิดาที่มีอาชีพรับราชการ บิดาที่มีอาชีพงานอิสระและอื่น ๆ ร้อยละ ๑๔.๑ ที่ตอบว่ามีความต้องการให้บุตรตนเรียนถึง ม.ศ.๕ และมุ่งเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา/ บิดาที่มีอาชีพเป็นลูกจ้างเอกชน มีร้อยละ ๑๑.๓ ที่ตอบว่าต้องการให้บุตรเรียน ม.ศ.๕ และมุ่งเข้าเรียนระดับอุดมศึกษา/ซึ่งตรงกับรายงานการสอบรวม เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทุกปี ที่ว่าอาชีพของบิดาของนักเรียนที่เข้าสอบส่วนใหญ่มักมีประวัติเป็นพ่อค้า ค้าขาย เช่นรายงานการสอบรวมเข้าศึกษาสถาบันการศึกษาปี ๒๕๑๐-๒๕๑๑ ของสภาการศึกษา^๓ พบว่าผู้สมัครส่วนใหญ่มีบิดาที่มีอาชีพพ่อค้าถึง ๑๑,๕๔๒ คน หรือร้อยละ ๔๔.๘ บิดาที่อาชีพรับราชการจำนวน ๖,๕๐๔ คน เกษตรกร ๒,๓๕๔ คน และบิดามีอาชีพเป็นลูกจ้างเอกชนจำนวน ๑,๖๖๒ คน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มพ่อค้ามักมีสถานภาพทางเศรษฐกิจมั่นคงจึงมีความมุ่งหวังต่อการศึกษาของบุตรตนสูง และสามารถส่งเสียให้เรียนได้จริง ๆ และเด็กก็ไม่ต้องห่วงเรื่องใครจะส่งเสียจึงเข้าเรียนได้สมตามความมุ่งหมายของบิดามารดา จากการศึกษารายงานของ จุมพล หนีมพานิช พบว่า บิดามารดาที่มีอาชีพลูกจ้างเอกชน

^๑กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา, สาเหตุที่เด็กไม่ได้เข้าสอบในโรงเรียนประจำบาลจังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ.๒๕๐๗-๒๕๐๘ (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๘), หน้า ๑๑-๑๒.

^๒จุมพล หนีมพานิช, "แผนการศึกษาต่อและประกอบอาชีพของนักเรียนชั้น ม.ศ.๕" (วิทยานิพนธ์ปริกถามหาบัณฑิต แผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗), หน้า ๓๙.

^๓สำนักงานกฤษฎมนตรี, สภาการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสอบรวมเข้าศึกษาสถาบันอุดมศึกษา (พระนคร : สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๑๑), หน้า ๘.

๔. จุมพล หนีมพานิช, "แผนการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพของนักเรียนชั้น ม.ศ.๕," หน้า ๔๔.

และพ่อค้าต้องการให้บุตรตนมีอาชีพแพทย์ และพวกข้าราชการและทำงานอิสระ มีความมุ่งหวังให้บุตรตนเรียนแพทย์รองลงมา ส่วนบิดามารดาที่มีอาชีพอิสระและลูกจ้างเอกชนมีความมุ่งหวังให้บุตรตนมีอาชีพเป็นวิศวะ วิศวกร ส่วนบิดาที่มีอาชีพอิสระและข้าราชการต้องการให้บุตรตนมีอาชีพเป็นนักปกครอง ตุลาการ และพระภิกษุ เปรียญเสีเยร์ ก็พบว่าการศึกษาเป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง โดยที่เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพ ปัจจัยของหัวหน้าครัวเรือนกับอาชีพของบิดาของผู้มีการศึกษาระดับสูง มีโอกาสเลือกรู้นะทางสังคม โดยมีอาชีพสูงกว่าบิดาของตนได้มากกว่าผู้มีระดับการศึกษาต่ำซึ่งหลักเกณฑ์ที่ใช้วัดระดับการศึกษาสูง และอาชีพนั้นมีหลายประการ อาทิเช่น ระดับการศึกษาที่ต้องใช้ในแต่ละอาชีพ รายได้และความมีเกียรติของอาชีพนั้น ๆ และยังได้พบอีกว่าชาวชนบทไทยส่วนใหญ่นิยมให้คนหนุ่มสาว ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ซึ่งยังเป็นอาชีพหลักของชาวชนบทอยู่เช่นเดิม แม้จะมีปัจจัยบางประการมาเกี่ยวข้อง ทำให้ชาวชนบทนิยม อาชีพเกษตรกรรมลดลงก็ตาม อาชีพรับราชการเป็นอาชีพรองลงมาที่ต้องการให้บุตรของตนทำ และลักษณะเกี่ยวกับการถ่ายทอดอาชีพบิดามารดาสู่บุตรนั้น จากการวิจัยที่ผ่านมาพบว่าการศึกษาจะมีอาชีพตามบิดามารดาหรือไม่ขึ้นอยู่กับถ่ายทอดทางอาชีพและสถานภาพสังคมของกลุ่มต่าง ๆ ด้วย และพบว่าการศึกษาจะมีอาชีพเช่นเดียวกับบิดาเหมือนสมัย เดิมนั้นมีจำนวนและแนวทางน้อยลงประมาณร้อยละ ๗๐ ของจำนวนบุตรที่มีอาชีพตามบิดามารดาและร้อยละ ๓๐ ของจำนวนบุตรที่มีอาชีพต่างไปจากอาชีพของบิดามารดา^๒

จากการศึกษาของ นภดล คุ้มประวีติ^๓ พบว่าบิดาที่มีอาชีพเป็น เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการให้บุตรของตนได้รับการศึกษาในระดับต่ำ คือการศึกษาภาคบังคับก็พอมีถึงร้อยละ ๖๗.๕ ของ

^๑ พระภิกษุ เปรียญเสีเยร์, "ความนิยมของหัวหน้าครัวเรือนชายชาวชนบทไทยในเรื่องการประกอบอาชีพของคนหนุ่มสาว," หน้า ๕๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

^๓ นภดล คุ้มประวีติ, "ความมุ่งหวังของบิดามารดาในเขตชนบทไทยเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร," หน้า ๔๔.

จำนวนบิดาที่มีอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาได้แก่บิดาที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่นบิดาที่มีอาชีพรับจ้าง มีความต้องการให้บุตรมีอาชีพเป็นเกษตรกรร้อยละ ๔๕.๗ ของจำนวนบิดาที่อยู่ในกลุ่มอาชีพรับจ้าง ส่วนบิดาที่อยู่ในกลุ่มอาชีพรับราชการและอาชีพค้าขายนั้น ส่วนใหญ่มุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาสูง ๆ คือระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปก็ร้อยละ ๗๐.๘ และ ๖๐.๘ ของจำนวนบิดาที่มีอาชีพรับราชการและอาชีพค้าขายตามลำดับ ในการศึกษาคั้งนี้จะเห็นได้ว่ากลุ่มอาชีพของบิดามีความสำคัญต่อความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาและอาชีพของบุตรเป็นอันมาก กล่าวคือบิดาที่ประกอบอาชีพรับราชการที่มีความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาสูง ๆ จนทำให้เห็นความแตกต่างไปจากกลุ่มอาชีพรับจ้างซึ่งบิดาในกลุ่มอาชีพรับจ้างมีความมุ่งหวังต่อการศึกษาและอาชีพของบุตรต่ำมาก ส่วนบิดาที่ไม่ทราบอาชีพนั้นมีอัตราส่วนของความคิดเห็นว่าต้องการให้บุตรได้เรียนต่อไปในชั้นสูงถึงร้อยละ ๔๔.๔ ของจำนวนบิดาที่ไม่ทราบอาชีพ จากการศึกษาครั้งนี้จะเห็นว่าอาชีพของบิดามีความสำคัญต่อการศึกษามาก กล่าวคือบิดาที่มีอาชีพใช้แรงงานส่วนใหญ่มีความเห็นว่าไม่ควรให้บุตรได้เรียนต่อไปในชั้นสูง ส่วนบิดาที่มีอาชีพรับราชการและค้าขายนั้นต่างมีความเห็นว่าควรให้บุตรได้เรียนต่อไปในชั้นสูง ๆ ขึ้นไปกว่ากลุ่มอาชีพที่ต้องใช้แรงงาน จึงอาจกล่าวได้ว่าจากการที่มีผู้ทำงานวิจัยมาแล้วนั้นอาชีพของบิดามีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการศึกษาและประกอบอาชีพของบุตร

ข. ปัจจัยทางสังคม

๑. การศึกษาของบิดาที่มีอิทธิพลต่อความมุ่งหวังในการศึกษาและอาชีพของบุตร การศึกษาของบิดามารดาอาจเป็นปัจจัยทางสังคมที่อาจมีผลต่อการกำหนดการศึกษาของบุตรในอนาคต ได้ จากการศึกษาของ Sewell และ Shah^๑ ที่ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาของบิดามารดากับความมุ่งหวังต่อการศึกษา และประสบความสำเร็จของบุตรพบว่าระดับการศึกษาของบิดามารดามีความสำคัญต่อการศึกษาของบุตร กล่าวคือบิดามารดาที่ได้รับการศึกษาในระดับสูงบุตรก็มักจะได้รับการศึกษาในระดับสูงด้วย และ Sewell, Haller และ Portes^๒ ได้ศึกษาการก้าวหน้าทางอาชีพ

^๑William H. Sewell and Vimol P. Shah, "Parents' Educational and Children's Educational Aspiration and Achievement," American Sociological Review 33 (April 1968) : 208.

^๒William H. Sewell, Archibald Q. Haller, and Alejandro Portes, "The Education and Early Occupational Attainment Process," American Sociological Review 34 (February 1969) : 82-91.

เบื้องต้นของผู้จบการศึกษาพบว่าความสำเร็จของคนหนุ่มสาวในการเลื่อนชั้นทางสังคมและอิทธิพลของบิดามารดากับ เครื่องคานั้น เครื่องคานี้ไม่มีความสำคัญต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมของคนหนุ่มสาว แต่ผู้มีอิทธิพลได้แก่บิดามารดา ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อบุตรในอนาคตได้แก่การศึกษาของบิดามารดา เพราะอาศัยพื้นฐานความรู้ของบิดามารดาในการที่จะแนะนำแนวทางปฏิบัติแก่บุตรในอนาคต/ และสรุปได้ว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีบิดามารดาที่มีการศึกษาสูงจะประสบความสำเร็จในการศึกษาและอาชีพสูงตามความมุ่งหวังของบิดามารดาของเด็กเหล่านั้น Krauss^๑ ได้วิจัยถึงการศึกษาระดับชั้นของเด็กในครอบครัวที่มีบิดามารดาจบการศึกษาชั้นมัธยมขึ้นไปบุตรจะได้รับการศึกษาระดับชั้นอุดมศึกษาขึ้นไปเป็นส่วนใหญ่ ส่วนครอบครัวที่มีบิดามารดาไม่จบชั้นมัธยมศึกษา บุตรจากครอบครัวแบบนี้ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาไม่ถึงระดับอุดมศึกษา จากการศึกษาถึงระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวกับการเลื่อนระดับฐานะทางสังคมในสหราชอาณาจักรของ Glass และ Hall^๒ พบว่าบุตรของบิดาที่มีฐานะทางสังคมสูงได้เข้าศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปเป็นสองเท่าของครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมต่ำและชั้นทางสังคมของบิดามีส่วนสำคัญในการที่จะให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับต่างกัน คือถ้าบิดามารดาที่มีการศึกษาก็มักมีความคิดก้าวหน้าให้บุตรได้รับการศึกษาสูง Baber^๓ พบว่าคนที่มีการศึกษาสูงมักจะมีแนวทางให้บุตรได้รับการศึกษาสูงและการศึกษานี้ เป็นวิธีทางที่สำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในอนาคตและนำไปสู่ตำแหน่งหน้าที่การงานที่มีเกียรติ การที่จะมุ่งหวังให้เยาวชนได้มีแนวทางของชีวิตในอนาคตจึงอยู่ที่การศึกษา และ Hall^๔ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่บิดามีการศึกษาต่ำมักมีความมุ่งหวังให้บุตรมีการศึกษาต่ำไปด้วย และหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงมักต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาสูงไปด้วย

^๑Ivring Krauss, "Sources of Educational Aspiration Among Working Class Youth," American Sociological Review 29 (December 1964) : 868.

^๒Glass and Hall, Social Mobility in Britain, p. 192.

^๓Bernard Baber, Social Stratification. (New York : Harcourt, Brace and Company Inc., 1957), pp. 395-396

^๔Richard H. Hall, Occupation and Social Structure. (New Jersey : Prentice Hall, 1969), p. 216.

ส่วนการศึกษาในประเทศไทยนั้น จากการศึกษาของ Goldsteins และ Tirasawat^๑ โดยอาศัยข้อมูลจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและประชากรปี ๒๕๑๒ พบว่า ระหว่างปี ค.ศ.๑๙๓๗- ค.ศ.๑๙๖๐ ระดับความรู้หนังสือของประชากรไทยที่อายุ ๑๐ ปีขึ้นไปเพิ่มจากร้อยละ ๓๑ เป็นร้อยละ ๗๑ ในประเทศไทยการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการประกอบอาชีพต่าง ๆ และการพัฒนาการด้าน เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การศึกษาจึงเป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญที่นำมาศึกษา เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับความนิยมของหัวหน้าครัวเรือนไทยที่มีต่อการศึกษาและการประกอบอาชีพของคนหนุ่มสาว และจากการศึกษาของนภคคัมภีระวัตติ^๒ พบว่าระดับการศึกษาของบิดามีความสำคัญอย่างมากต่อการศึกษาของบุตรดังจะเห็นได้จากบิดาที่จบการศึกษาชั้น ป.๑ - ป.๓ มีความต้องการให้บุตรตนได้รับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปอี้อัตราร้อยละ ๑๕.๐ ส่วนบิดาที่ได้รับการศึกษาสูงตั้งแต่ ป.๗ ขึ้นไปมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปในอัตราส่วนสูงที่สุดคือร้อยละ ๓๕.๐ นอกจากนี้บิดาที่มีความรู้ได้รับการศึกษาดังแต่ชั้นประถมปีที่ ๗ ขึ้นไปยังมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาตามความสมัครใจอี้อร้อยละ ๑๔.๒ และบิดาที่มีการศึกษาต่ำและไม่จบ ป.๔ ส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาต่ำ เมื่อดูจากมารดาที่ไม่เคยได้รับการศึกษาเลยกับมารดาที่มีระดับการศึกษาจบเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ หรือประถมศึกษาปีที่ ๓ ต่างมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปร้อยละ ๔๐.๐ และยังมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาตามความสมัครใจถึงร้อยละ ๓๐.๐ จากการศึกษาอันนี้จะพบความแตกต่างของความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรระหว่างบิดามารดาที่มีระดับการศึกษาสูง กับบิดามารดาที่มีระดับการศึกษาต่ำอย่างชัดเจน กล่าวคือบิดามารดาที่มีการศึกษาสูงต่างมีความมุ่งหวังต่อการศึกษาของบุตรสูง ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการที่บิดามารดาที่มีการศึกษาสูงมักได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ตามที่ตนเคยได้รับขณะที่กำลังศึกษาอยู่จึงได้

^๑Sidney Goldstein, Alice Goldstein, and Penporn Tirasawat, The Influence of Labour Force Participation and Education on Fertility in Thailand. Research Report No. 9 (Bangkok : Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1972) p.16.

^๒นภคคัมภีระวัตติ, "ความมุ่งหวังของบิดามารดาในเขตชนบทไทยเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร," หน้า ๕๓.

เห็นความสำคัญของการศึกษาของบุตร และจากการศึกษาของ พรรณี เปรมัชเสีเยร^๑ พบว่าผู้ที่ไม่มีการศึกษาจะนิยมให้คนหนุ่มคนสาวประกอบอาชีพ เกษตรกรรมมากที่สุด ในขณะที่ผู้ที่จบการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ ไม่นิยมให้คนหนุ่มสาวประกอบอาชีพ เกษตรกรรมแต่นิยมอาชีพรับราชการมากที่สุด และจากการศึกษาของชูเพ็ญศรี วงศ์พุธา^๒ พบว่าบิดามารดาที่มีการศึกษาต่ำหรือผู้ที่ไม่เคยได้รับการศึกษาเลยไม่ต้องการให้บุตรเรียนสูง ๆ ถึงแม้ว่าเขาเหล่านั้นจะทราบว่าการศึกษเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็กในอนาคตด้วยแต่ก็ไม่ต้องการให้บุตรเรียนสูง ๆ และต้องการให้เด็กมีอาชีพเป็นพวกอาชีพที่ทำงานได้ง่ายและเร็ว และจุมพล หนีมพานิช^๓ ก็พบผลเช่นเดียวกับที่บิดามารดาที่มีการศึกษาต่ำ จะมีความมุ่งหวังต่อการศึกษาของบุตรตนต่ำไปด้วย และบิดามารดาที่มีการศึกษาสูงมีความมุ่งหวังต่อการศึกษาของบุตรตนสูงไปด้วย

สรุปแล้วจะเห็นว่า การศึกษาของบิดามารดาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมุ่งหวังทางการศึกษาและอาชีพของบุตรด้วย

แนวความคิดสำคัญในวิทยานิพนธ์

สมมุติฐานสำคัญ

"ปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมมีอิทธิพลต่อความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาและอาชีพของบุตร"

^๑พรรณี เปรมัชเสีเยร, "ความนิยมของหัวหน้าครัวเรือนชายชาวชนบทไทยในเรื่องการประกอบอาชีพของคนหนุ่มสาว," หน้า ๔๓.

^๒ชูเพ็ญศรี วงศ์พุธา, "ปัจจัยที่ทำให้เด็กวัยรุ่นไทยในชนบทเลือกทำงานหรือศึกษาต่อภายหลังการศึกษาภาคบังคับ," หน้า ๔๒.

^๓จุมพล หนีมพานิช, "แผนการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพของนักเรียนชั้น ม.ศ.๔," หน้า ๔๑.

สมมุติฐานย่อย

๑. ในกลุ่มอายุเดียวกันบิดาของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาและบิดา นักเรียนโรงเรียนสาธิตจะมีความมุ่งหวังในการศึกษาและอาชีพของบุตรแตกต่างกัน
๒. ในกลุ่มที่มีสถานภาพการย้ายถิ่นเดียวกันบิดา นักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา และบิดา นักเรียนในโรงเรียนสาธิตจะมีความมุ่งหวังในการศึกษาและอาชีพของบุตรแตกต่างกัน
๓. ในกลุ่มที่มีระดับของรายได้ต่อเดือนเท่ากันบิดา นักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาและบิดา นักเรียนในโรงเรียนสาธิตจะมีความมุ่งหวังในการศึกษาและอาชีพของบุตรแตกต่างกัน
๔. ในกลุ่มที่มีอาชีพเดียวกันบิดา นักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาและบิดา นักเรียนโรงเรียนสาธิตจะมีความมุ่งหวังในการศึกษาและอาชีพของบุตรแตกต่างกัน
๕. ในกลุ่มที่มีระดับการศึกษาเดียวกันบิดา นักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาและ บิดา นักเรียนในโรงเรียนสาธิตจะมีความมุ่งหวังในการศึกษาและอาชีพของบุตรแตกต่างกัน

ขอบเขตในการศึกษาและปัจจัยสำคัญที่จะพิจารณาประกอบ

การศึกษาความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาและอาชีพของบุตรที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างบิดา นักเรียนโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กับบิดา นักเรียนโรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัย เฉพาะในเขต กรุงเทพมหานคร โดยแบ่ง เป็นสองส่วนคือ

ส่วนที่หนึ่ง ความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาของบุตรหญิง และความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาของบุตรชาย

ส่วนที่สอง ความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่ออาชีพของบุตรหญิง และความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่ออาชีพของบุตรชาย

นักเรียนที่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เพราะชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เป็นชั้นเริ่มของประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เป็นชั้นเริ่มของประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย

ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งการศึกษาเป็นบุตรหญิงและบุตรชาย เพราะเพศของบุตรนี้น่าจะมีความสำคัญต่อความมุ่งหวังของบิดา กล่าวคือบิดาบางกลุ่มอาจเห็นความสำคัญของเพศชายว่าจะต้องเป็นผู้สืบสกุลและเป็นผู้นำของครอบครัวอาจมีความมุ่งหวังให้มีการศึกษาสูงและมีอาชีพที่เป็นพาณิชยกรรมและอาชีพที่เกี่ยวข้องมากกว่าบุตรหญิง หรือบิดาบางกลุ่มอาจคิดว่าบุตรหญิงบุตรชายควรมีการศึกษาเท่ากันหรือมีอาชีพที่เหมือน ๆ กัน เพราะสังคมสมัยนี้พัฒนาไปมาก บุตรเพศหญิงและเพศชายควรมีความสำคัญเท่ากันก็อาจเป็นได้ และเคยมีผลงานวิจัยของ เลิศพร ภาวระสกุล^๑ พบว่าบิดามารดามีความมุ่งหวังให้บุตรชายมีการศึกษาสูงและมีอาชีพเป็นแพทย์ ข้าราชการ พ่อค้า ในขณะที่มีความมุ่งหวังให้บุตรหญิงมีการศึกษาพอประมาณและมีอาชีพเป็นครู ด้วยเหตุนี้จึงได้แยกข้อมูลที่ศึกษาแบ่งตาม เพศของบุตร และนำเสนอข้อมูลในลักษณะซึ่งแยกเปรียบเทียบระหว่างสังกัดของโรงเรียน และผลรวมของเด็กเพศเดียวกันของทั้ง ๒ สังกัด

ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งปัจจัยที่ใช้ประกอบในการศึกษาออก ๓ ประเภท ดังนี้

- ก. ปัจจัยทางประชากร ได้แก่ อายุของบิดา สถานภาพการย้ายถิ่นของบิดา
- ข. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ของบิดา อาชีพของบิดา
- ค. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การศึกษาของบิดา

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

๑. ความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาของบุตรหญิง และความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาของบุตรชายที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาและนักเรียนในโรงเรียนสาธิต
๒. ความสัมพันธ์ระหว่างความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาของบุตรหญิงและความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาของบุตรชายกับสังกัดของโรงเรียน เมื่อควบคุมปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางสังคมของบิดานักเรียนทั้งสองสังกัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน

^๑ เลิศพร ภาวระสกุล, "การเปรียบเทียบคุณค่าในการศึกษาและคุณค่าในการเลือกอาชีพระหว่างประชากรพุทธและคาทอลิก," หน้า ๔๙-๕๓.

๓. ความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่ออาชีพของบุตรหญิง และความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่ออาชีพบุตรชายที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาและนักเรียนในโรงเรียนสาธิต

๔. ความสัมพันธ์ระหว่างความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่ออาชีพของบุตรหญิงและความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่ออาชีพของบุตรชายกับสังกัดของโรงเรียน เมื่อควบคุมปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางสังคมของบิดานักเรียนทั้งสองสังกัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

สำหรับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้แบ่งเป็น ๓ ประการ คือ

๑. ประโยชน์ทางวิชาการ คือ ผลงานวิจัยนี้จะแสดงให้เห็นว่าความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาและอาชีพของบุตรมีระหว่างบิดานักเรียนโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาและนักเรียนโรงเรียนสาธิตจะมีความมุ่งหวังเหมือนกันหรือต่างกัน และมีปัจจัยอะไรเกี่ยวข้องทำให้ความมุ่งหวังต่างกันหรือไม่ต่างกัน

๒. ประโยชน์ทางปฏิบัติ คือ ผลการวิจัยนี้อาจเป็นประโยชน์ได้ไม่มากนักน้อยต่อผู้บริหารในการวางแผนนโยบายและแผนการศึกษาของชาติ เพื่อเตรียมการเปิดรับสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของบุคคลในสังคม

๓. ประโยชน์ทั่วไป ผลงานวิจัยนี้อาจเป็นประโยชน์ในการศึกษาโครงการวิจัยอื่น ๆ และเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่ศึกษางานวิจัยที่คล้ายคลึงกันกับงานวิจัยนี้

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

ความมุ่งหวังในการศึกษา หมายถึงความพึงพอใจของบุคคล (ในที่นี้หมายถึงบิดา) ที่มีต่อการศึกษาหรือคุณค่าของการศึกษาโดยที่เขาจะแสดงค่านิยม ในด้านนี้ออกมาในรูปของความต้องการ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรของเขาได้รับถึงระดับที่เขาเห็นว่าดี เหมาะสมแก่บุตรของเขา

ความมุ่งหวังในอาชีพ หมายถึง ความสนใจพึงพอใจต่ออาชีพใดอาชีพหนึ่งที่เขาเห็นว่าสนองความต้องการ หรือสมควรแก่บุตรของเขาจะได้รับ เขาจะแสดงออกมาในรูปที่ต้องการให้บุตรของเขาประกอบอาชีพนั้น

โรงเรียนสาธิต หมายถึง โรงเรียนในสังกัดมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนถึงชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ ๔

โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ภายใต้การบริหารงาน
ของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

อาชีพ หมายถึง การกระทำทางเศรษฐกิจเพื่อหาเลี้ยงชีพ^๑ ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษา
ได้จัดหมวดอาชีพไว้ ๕ หมวดใหญ่ ๆ คือ

๑. พวกวิชาชีพ ได้แก่

- อาชีพที่เกี่ยวกับการแพทย์ ได้แก่ แพทย์ และผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล

ทั้งหมดรวมทั้งเภสัชกร

- อาชีพเกี่ยวกับการสอน เช่น ครู อาจารย์

- อาชีพเกี่ยวกับบัญชี เช่น นักบัญชี

- อาชีพเกี่ยวกับด้านสังคม ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักสังคมวิทยา นักสำรวจ

นักวิจัย

- อาชีพเกี่ยวกับด้านกฎหมาย ได้แก่ ผู้พิพากษา อัยการและทนายความ

- อาชีพเกี่ยวกับด้านวิชาการ

- อาชีพเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ หรือวิทยาการต่าง ๆ ได้แก่ นักเคมี นักฟิสิกส์ นักธรณี
วิทยา นักชีววิทยา นักวิทยาศาสตร์การเกษตร และนักวิทยาศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

- อาชีพเกี่ยวกับการเมืองและการต่างประเทศ ได้แก่ ขุด ผู้ช่วยขุด และผู้ปฏิบัติงาน
เกี่ยวข้องกับต่างประเทศทั้งหมด

- อาชีพที่เกี่ยวกับช่างและเทคนิคต่าง ๆ ได้แก่ สถาปนิก และวิศวกร ช่างเทคนิค
ต่าง ๆ

- พวกนักบริหารและงานที่เป็นผู้จัดการทั้งหลาย (ทั้งข้าราชการและเอกชน) ได้แก่
นายกรัฐมนตรี ผู้อำนวยการ ผู้จัดการและเจ้าของกิจการ

^๑สำนักงานนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำมะโนประชากรประเทศไทย (พระนคร :
สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๐๓), หน้า ๔.

- อาชีพเกี่ยวกับการปกครอง ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ และผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการปกครอง

๒. พวกทำงานสำนักงานทั่ว ๆ ไป หมายถึงอาชีพ

- รับราชการทั่ว ๆ ไป ไม่ระบุตำแหน่ง
- อาชีพทางานรัฐวิสาหกิจ ไม่ระบุตำแหน่ง
- อาชีพเกี่ยวกับธนาคาร ได้แก่ พนักงานบัญชี พนักงานรับเงิน และพนักงานสถิติ
- อาชีพเกี่ยวกับเลขานุการ ได้แก่ เลขานุการ พนักงานชาวเลข และพนักงานพิมพ์ดีด

๓. งานที่เกี่ยวกับการขาย และการค้าขาย การให้บริการ หมายถึง

- อาชีพเกี่ยวกับการค้าขาย ได้แก่ ผู้ที่ประกอบธุรกิจของตนเองในด้านการค้าขาย

ทั้งหมด

- อาชีพเกี่ยวกับพนักงานขาย ได้แก่ ตัวแทนหรือนายหน้า ของบริษัทต่าง ๆ เช่น พนักงานขายประกัน ขายโฆษณา นายหน้าขายที่ดิน ฯลฯ

- ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบิน บริการ

๔. พวกกรรมกรและงานรับจ้าง ได้แก่ ผู้ที่ใช้แรงงาน

๕. อื่น ๆ หมายถึง อาชีพอื่นที่นอกเหนือจาก ๔ หมวดที่จัดมาแล้ว และไม่สามารถจัดอยู่ในหมวดหนึ่งหมวดใดได้

นักเรียนระดับประโยคมัธยมศึกษา หมายถึง นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๕